
L'edició d'uns textos inèdits de Josep Yxart

Josep YXART. *Escrits autobiogràfics, 1872-1889*. Edició a cura de Rosa Cabré. Lleida: Punctum / Grup d'Estudi de la Literatura del Vuit-cents, 2007. 147 p.

No crec que ningú pugui posar en dubte que Josep Yxart és una de les figures emblemàtiques de la literatura catalana vuitcentista. Ara bé, si avui dia ocupa el lloc que li pertoca és, en bona part, gràcies a la labor de Rosa Cabré, amb tota probabilitat la millor coneixedora de la vida i l'obra de l'autor tarragoní. No en va la seva tesi de doctorat, encara inèdita, va tractar de la correspondència entre Yxart i el seu cosí Narcís Oller. A més, va ser l'encarregada de preparar l'edició d'una *Obra completa* que, malauradament, es va quedar estroncada en el volum inicial, publicat el 1995, i que contenia, a banda d'un extens pròleg de l'estudiosa que és, tot i els anys transcorreguts, la millor aproximació biobliogràfica sobre Yxart, la reproducció dels reculls d'articles d'*El año pasado* apareguts entre 1886 i 1888. *Escrits autobiogràfics, 1872-1889* és la darrera aportació yxartiana de Cabré; ahora és el volum que inicia la col·lecció *El vuit-cents*, i que serveix de carta de presentació per al Grup d'Estudi de la Literatura del Vuit-cents, del qual és la investigadora principal, i que compta entre els seus membres amb reconeguts espe-

cialistes de la llengua i la literatura catalanes de l'època com Josep M. Domingo, Roger Canadell, Damià Pons, Montserrat Corretger, Xavier Ferré, Laura Bonet, Joan Miquel Ribera, Rafael Roca, Francesc Bernat o Gabriel Sansano. Com s'indica a la pàgina web del grup, www.ub.edu/geliv/, l'objectiu és el «d'actuar com un marc per a la reflexió i la comprensió de l'activitat literària durant el segle XIX» posant l'èmfasi en «la renovació documental, la transversalitat i la dilució de les fronteres disciplinars.» Tornant a *Escrits autobiogràfics, 1872-1889*, Cabré ens presenta en aquest volum set textos inèdits d'Yxart procedents de l'Arxiu Històric de la Ciutat i de la Biblioteca de Catalunya, de Barcelona, i de l'Arxiu Yxart, d'Altafulla. En la seva majoria van ser escrits al voltant de 1876, quan comptava amb vint-i-quatre anys, i tenen com a comú denominador el balanç que s'hi efectua de la vida, tant des d'una perspectiva estrictament personal com la que ateny al grup familiar i d'amistats. Una breu descripció i anàlisi del contingut de cadascun dels textos permetrà fer-nos millor la idea de la importància d'un material que no només és d'una gran utilitat per a resseguir la biografia d'Yxart sinó que també permet endinsar-nos en l'estudi de les seves idees primigènies en el terreny de la literatura i de la societat.

El text que obre el llibre, «Breve memoria y reseña de mis ensayos literarios hasta el presente 1872» és un treball inacabat ja que, tot i el

títol, només fa referència al trienni 1864-1866. Ens permet conèixer, tanmateix, les primeres temptatives literàries d'Yxart com la composició «Al camp», escrita «en el dialecto natal» (p. 18); i les paròdies de peces teatrals coetànies, seguint l'estímul de Frederic Soler, o de l'*Odissea* d'Homer.

El segon text, «Memorias. 1875-1876», és el més extens del volum. Cronològicament abasta des de 1868 quan Yxart es trasllada a Barcelona per estudiar la carrera de Dret fins a 1876, amb la mort del seu oncle matern, l'advocat Josep de Moragas i de Tavern. A l'endemig, fins a 1871, comparteix estudis i habitació amb Oller, any en què aquest es trasllada a Tarragona per efectuar les pràctiques d'advocat, mentre que els dos darrers anys de carrera viu amb el seu germà Ramon; també hi ha referències a l'estada a Madrid, des de mitjan setembre de 1873 fins a finals de febrer de 1874 per a realitzar el servei militar, i el retorn a Tarragona amb esporàdiques estades a Barcelona. Tot i que s'anuncia una intenció modesta, «mis apuntes no van siendo otra cosa que una galería de tipos» (p. 92), el cert és que Yxart va més enllà d'aquests pressupòsits. El text oscil·la entre la presentació d'episodis significatius de la vida familiar i l'accés a la intimitat pròpia. D'aquesta manera coneixem de primera mà, i amb una notable profusió de detalls, la fallida del negoci d'adoberia de Fidel de Moragas, la seva marxa a l'Havana per intentar recuperar el capital que

li permeti salvar-lo i com amaga a la seva dona la greu situació, o el traspàs de Josep de Moragas; la seva mort, probablement a causa de les tensions que li havien provocat els problemes econòmics del seu germà, serà un dels motius, potser el principal, que les «Memorias. 1875-1876» restessin inacabades. Paral·lelament, com hem apuntat, accedim a la intimitat d'Yxart. Per exemple, és significativa la presa de posició que ja trobem en els paràgrafs inicials quan contrasta les ciutats de Tarragona i Barcelona i la influència que exerceixen en el seu estat anímic: «salía de una ciudad sin movimiento para trasladarme a una ciudad populosa e influida más directa y profundamente por la marcha progresiva del tiempo; salía de una ciudad en la cual se había operado un cambio completo en mi carácter gracias a una asidua lectura, a una lenta revolución interior oculta y reprimida, especie de crisis propia de mi crítica edad, para trasladarme a otra donde se conservaba de mí un recuerdo, una imagen completamente distinta de la que iba a ofrecer.» (p. 24). O bé la irresistible atracció cap al món de les lletres, tot i els esforços familiars per a incorporar-lo a l'advocacia, que, finalment, decideix abandonar; no en va considera que «de todo me arrepiento menos de no haber tomado en serio mi maldita carrera. ¡La toga! ¡La toga! ¿La ves? negra, como la hopa de un ajusticiado; lisa, severa, estrecha como una fórmula forense.» (p. 70). Són especialment remarcables les pàgines que

dedica a les relacions barcelonines amb Oller i Oriol Metzger, també estudiant de dret. Pel que fa al seu cosí, Yxart ens apropa a les opinions que tenien ambdós sobre literatura: «en esta esfera eran las mismas, aunque él manifestara más inclinación a la poesía y a los trabajos críticos, mientras que yo pedía siempre a la inspiración poética y a la inventiva los únicos materiales para mis composiciones.» (p. 49) i política: l'incipient narrador és presentat com un conservador mentre que ell es presenta com a «radical y dado a sostener todas las utopías políticas.» (p. 54). També recull l'interès pel dibuix, fet que es trasllueix en els títols que Oller posarà als futurs reculls de contes (pensem en *Croquis del natural* o *De tots colors*). Igualment són d'un gran interès les pàgines que dedica a la vida d'estudiants que menen i que són, en certa manera, l'altra cara de la moneda del que Oller retratarà a *La papallona* o a les *Memòries literàries*; o bé les que dedica al prometatge i al matrimoni del seu cosí i que recorden els episodis de *La bogeria* en què s'exposen les relacions entre el narrador i la seva muller, Matildeta. Quant a Metzger, Cabré el proposa, encertadament, com un possible model per a Lluís Oliveres, el protagonista masculí de *La papallona*: «enamorábase con mucha frecuencia de alguna de nuestras perseguidas. Sufría algunas noches, hablaba mucho de ella y a los ocho días substituía en su corazón otra fugitiva sombra con pañuelo en la cabeza que veíamos en alguna otra

exploración nocturna.» (p. 67).

El tercer text, «Carta a Narcís Oller, 11 i 12 de febrer de 1876», va ser escrit tres dies després de l'enterrament de Josep de Moragas, que havia estat tutor del seu cosí. Més que trobar-nos davant d'un text epistolar típic, de caire informatiu, Yxart ens exposa els sentiments provocats per la seva mort, i que l'obligarà a reflexionar sobre la conducta que fins llavors havia dut a terme. De fet, acaba per construir un panegíric sobre les qualitats de Moragas que es podria considerar l'esborrany del pròleg que escriurà el 1880 per a *L'hereu*, l'assaig pòstum del seu oncle.

El quart text, «Excursión a Montserrat en 1876. (Impresiones)», té com a punt de partida el treball de Pau Piferrer «La romería de Montserrate». Adreçat a Oller, mostra dues parts clarament diferenciades i que corresponen als dos fragments en què es divideix el manuscrit. Si en la primera narra un viatge a Montserrat, amb el seu cosí i la seva família, en què sovint traspua una punyent ironia: «Si el trayecto es largo, a la mitad poco más o menos se convertirá el vagón en una salita de restaurant, porque a los fronterizos de la clase media les gusta comer en público. ¡Hace tan poco tiempo que tienen dinero suficiente para satisfacer el apetito que desean probarlo, y siempre se les despierta!» (p. 112-113); la segona, en canvi, és una reflexió sobre la vida sociocultural del moment, acomboiada d'unes utòpiques propostes de reforma: «Quizás es el primero cambiar radicalmente

la índole de esta nación indiferente y perezosa, estimulando con el ejemplo y el premio la ilustración individual, base de la general cultura.» (p. 118).

El cinquè i el sisè textos, «Balance de 1876. Diciembre» i «Balance de 1876», respectivament, tenen, una vegada més, com a receptor Oller. El primer podem considerar-lo un complement (o, potser millor, una represa) de les «Memorias. 1875-1876» en tant que Yxart efectua un sumari repàs a alguns dels esdeveniments ocorreguts durant l'any; potser els passatges més remarcables són els que dedica als comentaris de les lectures que efectua —les obres poètiques i dramàtiques de Friedrich Schiller i les *Cartas sobre la educación* de Félix Antoine Philibert Dupanloup— o a la renúncia a escriure poesia: «y algunas poesías que valiera más que no hubiesen nacido» ja que «no tengo numen poético, y no tengo dinero.» (p. 134). El segon text és una altra carta balanç en què Yxart valora positivament l'obra de Schiller, perquè li permet donar sortida a la crisi espiritual que pateix, i la *Philosophie de l'art* d'Hippolite Taine, que el referma en la idea d'abandonar l'activitat poètica però també en la necessitat d'esdevenir un professional de les lletres; ahora justifica l'adscripció al positivisme: «soy cristiano racionalista en el sentido que tengo fe en algo que no comprendo, pero no en la fórmula en que este algo se me impone por la religión.» (p. 137).

Tanca el volum, «Autobiografía», un esquemàtic recorregut per la trajectòria biobibliogràfica d'Yxart fins a 1889, any en què la publicació del volum corresponent d'*El año pasado*, va significar la seva consagració periodística. S'hi dona notícia tant dels textos escrits com dels publicats, datats amb precisió.

És una tasca lloable la de recuperar material inèdit d'autors de primera fila com Yxart. Però encara ho és més realitzar-la de manera adient. Per aquesta raó cal posar en relleu que l'edició efectuada per Cabré és feta des del rigor de l'investigador que coneix amb profunditat el personatge de què tracta. N'és una prova evident les múltiples i afinades notes que permeten aclarir aspectes del text yxartià, sovint a partir de documentació inèdita. Com a comentari final, només voldríem afegir que *Escrits autobiogràfics, 1872-1889* proporciona una valuosa, i al mateix temps fonamental, informació que permet anar completant les diverses facetes —biogràfica, ideològica i literària— de l'intel·lectual tarragoní. Un excel·lent resultat final al qual no és aliè la jove Editorial Punctum que, amb la competència a què ens tenen acostumats, ha assumit el repte de publicar aquest volum i els futurs que sorgiran dels treballs del Grup d'Estudi de la Literatura del Vuit-cents.

Josep CAMPS I ARBÓS
(Universitat Oberta de Catalunya)